

KONFERENSIYALAR.COM

ANJUMANLAR PLATFORMASI

**XVII RESPUBLIKA ILMIY-
AMALIY KONFERENSIYASI**

**YANGI DAVR ILM-
FANI: INSON UCHUN
INNOVATION G'OYA
VA YECHIMLAR**

SENTYABR, 2026

ISSN 3093-8791

ELEKTRON NASHR:

<https://konferensiyalar.com>

Yangi davr ilm-fani: inson uchun innovatsion g'oya va yechimlar.
XVII Respublika ilmiy-amaliy konferensiyasi materiallari to'plami.
2-jild, 17-son (14-sentyabr, 2026-yil).– 132 bet.

Mazkur nashr ommaviy axborot vositasi sifatida 2025-yil, 8-iyulda
C-5669862 son bilan rasman davlat ro'yaxatidan o'tkazilgan.

Elektron nashr: <https://konferensiyalar.com>

ISSN: 3093-8791 (onlayn)

Konferensiya tashkilotchisi: "Scienceproblems Team" MChJ

Konferensiya o'tkazilgan sana: 2026-yil, 11-sentyabr

Mas'ul muharrir:

Isanova Feruza Tulqinovna

Annotatsiya

Mazkur to'plamda "Yangi davr ilm-fani: inson uchun innovatsion g'oya va yechimlar" mavzusidagi XVII Respublika ilmiy-amaliy konferensiyasi materiallari jamlangan. Nashrda respublikaning turli oliy ta'lim muassasalari, ilmiy markazlari va amaliyotchi mutaxassislari tomonidan tayyorlangan maqolalar o'rin olgan bo'lib, ular ijtimoiy-gumanitar, tabiiy, texnik va yuridik fanlarning dolzarb muammolari va ularning innovatsion yechimlariga bag'ishlangan.

Ushbu nashr ilmiy izlanuvchilar, oliy ta'lim o'qituvchilari, doktorantlar va soha mutaxassislari uchun foydali qo'llanma bo'lib xizmat qiladi.

Kalit so'zlar: ilmiy-amaliy konferensiya, innovatsion yondashuv, zamonaviy fan, fanlararo integratsiya, ilmiy-tadqiqot, nazariya va amaliyot, ilmiy hamkorlik.

Barcha huquqlar himoyalangan.

© Scienceproblems team, 2026-yil

© Mualliflar jamoasi, 2026-yil

ADABIY ASARLARNI O'RGANISHDA VIRTUAL EKSKURSIYA METODIDAN FOYDALANISH

Umarov Mirzohid Baxromjon o'g'li

Oriental universiteti talabalar bandligi va amaliyoti bo'limi bosh mutaxassisi

Annotatsiya. Mazkur maqolada adabiy asarlarni o'rganish jarayonida virtual ekskursiya metodidan foydalanishning didaktik imkoniyatlari tahlil qilinadi. Tadqiqotning maqsadi virtual ekskursiyani adabiy ta'limga integratsiya qilishning metodik modelini ishlab chiqish va uning badiiy matnni anglash, tarixiy-madaniy kontekstni idrok etish hamda o'quvchilarning mustaqil tahliliy faoliyatiga ta'sirini aniqlashdan iborat.

Kalit so'zlar: virtual ekskursiya, adabiy ta'lim, immersiv ta'lim, badiiy matn, virtual muzey, VR 360 panorama, badiiy tahlil, kontekstual o'qish, refleksiya.

USE OF VIRTUAL EXCURSION METHOD IN STUDYING LITERARY WORKS

Umarov Mirzahid Bakhromjan ogli

Chief specialist of the Department of Student Employment and Practice at Oriental University

Annotation. This article analyzes the didactic possibilities of using the virtual tour method in the process of studying literary works. The research aims to develop a methodological model for integrating virtual tours into literary education and to determine their impact on students' understanding of the literary text, their perception of the historical and cultural context, and their independent analytical activities.

Keywords: virtual tour, literary education, immersive education, literary text, virtual museum, VR 360 panorama, literary analysis, contextual reading, reflection.

DOI: <https://doi.org/10.47390/ydif-y2026v2i17/n21>

Kirish. Raqamli texnologiyalarning ta'lim tizimiga faol kirib kelishi o'quv materialini taqdim etish shakllari bilan bir qatorda o'quvchining bilimni idrok etish mexanizmlarini ham o'zgartirmoqda. Zamonaviy adabiyot darslarida badiiy asarni faqat matn asosida o'rganish o'quvchining mazmunni tushunishiga xizmat qilsa-da, asar yaratilgan tarixiy, geografik va madaniy muhitni bevosita tasavvur qilish imkoniyati har doim ham yetarli darajada ta'minlanmaydi. Ayniqsa, yozuvchi hayoti bilan bog'liq maskanlar, asarda tasvirlangan joylar, tarixiy obidalar, muzeylar va madaniy makonlarni o'rganishda virtual ekskursiya o'quv jarayonining imkoniyatlarini kengaytiradi.

Virtual ekskursiya – bu raqamli texnologiyalar yordamida real yoki modellashtirilgan makonlarni masofadan turib interaktiv kuzatish, o'rganish va mazmuniy tahlil qilishga asoslangan ta'limiy faoliyatdir. Uning pedagogik qiymati faqat tasvirni namoyish etishda emas, balki o'quvchini o'rganilayotgan obyekt bilan faol kognitiv munosabatga kirishishida namoyon bo'ladi.

C. Dede immersiv muhitlarning asosiy afzalligi o'quvchini mavhum bilimdan situativ tajribaga olib o'tishida ekanini ta'kidlaydi [3]. Slater va Sanchez-Vives esa virtual muhitdagi "namoyish" holatini foydalanuvchining o'zini virtual makonda mavjuddek his etishi bilan izohlaydi [11].

Adabiy ta'lim nuqtayi nazaridan qaranganda, bunday imkoniyat badiiy matnning makoniy va tarixiy qatlamlarini chuqurroq anglashga xizmat qiladi. Masalan, roman yoki qissa

voqealari sodir bo'lgan hudud, yozuvchining uy-muzeyi, tarixiy shahar yoki me'moriy makon bo'ylab virtual sayohat o'quvchida matn va real madaniy kontekst o'rtasidagi bog'lanishni shakllantiradi.

A.Di Natale va C.Repetto tadqiqotlarida immersiv virtual muhitlarning o'quvchilarning qiziqishi, ishtiroki va tajribaviy o'rganishini kuchaytirishi qayd etilgan [4]. D.Hamilton va hamkorlari tahliliga ko'ra, virtual reallikdan foydalanish ko'plab tadqiqotlarda an'anaviy vositalarga nisbatan ijobiy o'quv natijalarini ko'rsatgan, biroq texnologiyaning samarasi pedagogik topshiriq va baholash tizimining to'g'ri tashkil etilishiga bog'liq [5].

O'zbek pedagogik tafakkurida ham ta'limning ko'rgazmalilik, faollik, mustaqil fikrlash va hayot bilan bog'liqlik tamoyillari muhim o'rin egallaydi. A.Avloniy ta'limning inson tafakkuri va ma'naviy kamolotidagi o'rniga alohida e'tibor qaratgan [2], Abdulla Avloniy va boshqa ma'rifatparvarlar ilgari surgan ta'limning hayotiylik tamoyili bugungi raqamli didaktikada yangi texnologik shakl kasb etmoqda. Shuningdek, O'zbekiston Respublikasida ta'limni raqamlashtirish, zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini ta'lim jarayoniga joriy etish bo'yicha olib borilayotgan islohotlar virtual va immersiv vositalardan foydalanish uchun pedagogik sharoit yaratmoqda [8].

Shu bilan birga, adabiyot darslarida virtual ekskursiyadan foydalanish bo'yicha asosiy metodik muammo texnologiyani namoyish vositasidan ta'lim metodiga aylantirish bilan bog'liq [1]. Virtual sayohat o'tkazishning o'zi badiiy tahlilni ta'minlamaydi. Agar ekskursiya aniq didaktik maqsad, muammoli savollar, kuzatish topshiriqlari va yakuniy refleksiya bilan bog'lanmasa, u ko'ngilochar faoliyat darajasida qolib ketishi mumkin.

M.Won va hamkorlari tomonidan 219 tadqiqot tahlili ham immersiv texnologiyalarda texnik xususiyatlarga pedagogik topshiriqlarga nisbatan ko'proq e'tibor qaratilishini ko'rsatadi [12].

Shundan kelib chiqib, mazkur tadqiqotning maqsadi adabiy asarlarni o'rganishda virtual ekskursiya metodidan foydalanishning ilmiy-metodik asoslarini aniqlash va uni dars jarayoniga tatbiq etish modelini ishlab chiqishdan iborat.

Mazkur tadqiqotning asosiy savoli quyidagicha belgilandi: virtual ekskursiya qanday didaktik sharoitlarda adabiy asarni o'rganish samaradorligini oshiruvchi metod sifatida namoyon bo'ladi?

Tadqiqot metodologiyasi. Tadqiqot sifat tahliliga asoslangan nazariy-metodik xarakterga ega bo'lib, adabiy ta'lim va immersiv texnologiyalar kesishmasidagi ilmiy manbalarni qiyosiy tahlil qilish orqali olib borildi. Tadqiqot jarayonida virtual ekskursiyaning adabiy ta'limdagi funksiyalari, didaktik imkoniyatlari va metodik bosqichlari aniqlandi. Tadqiqotda ilmiy-pedagogik manbalarni nazariy tahlil qilish; xorijiy va mahalliy tadqiqotlarni qiyosiy o'rganish; pedagogik modellashtirish; metodik komponentlarni tizimlashtirish; virtual ekskursiya topshiriqlarini mazmuniy loyihalash; olingan natijalarni umumlashtirish kabi metodlardan foydalanildi.

Tadqiqot natijasida adabiy asarlarni o'rganish uchun quyidagi to'rt bosqichli model ishlab chiqildi:

1-bosqich. Tayyorgarlik-motivatsion bosqich. Bu bosqichda o'quvchilarning avvalgi bilimlari faollashtiriladi va virtual ekskursiyaning maqsadi aniqlashtiriladi. O'qituvchi muammoli savollar beradi: Asar voqealari qaysi tarixiy va madaniy muhit bilan bog'liq? Makon qahramon xarakterining shakllanishiga qanday ta'sir ko'rsatgan? Yozuvchi yashagan muhit

uning ijodiy dunyoqarashida qanday aks etgan? Mazkur savollar virtual kuzatishni maqsadli faoliyatga aylantiradi.

2-bosqich. Immersiv-kuzatish bosqichi. O'quvchilar 360° panorama, virtual muzey, raqamli xarita, VR yoki interaktiv multimedia vositasida o'rganilayotgan adib yoki badiiy asar bilan bog'liq makonni kuzatadilar. Bu bosqichda o'quvchilar: muhim obyektlarni aniqlaydi; vizual dalillarni qayd etadi; asardagi tasvir bilan real makon o'rtasidagi bog'liqlikni izlaydi; tarixiy va madaniy belgilarni kuzatadi.

3-bosqich. Badiiy-tahliliy bosqich. Virtual ekskursiyadan keyin olingan tasavvurlar bevosita badiiy matn bilan bog'lanadi. O'quvchilar kuzatilgan makon asosida: peyzaj va makon tasvirlarini tahlil qiladi; qahramon va muhit munosabatini aniqlaydi; tarixiy voqealik va badiiy talqin o'rtasidagi farqni belgilaydi; yozuvchi hayoti va ijodi o'rtasidagi bog'liqlikni asoslaydi.

4-bosqich. Refleksiv-ijodiy bosqich. O'quvchi o'zlashtirilgan bilimni yangi mahsulot yaratish orqali namoyon etadi. Bunda quyidagi topshiriqlardan foydalanish mumkin: "Asar makoni xaritasi"ni yaratish; virtual ekskursiya kundaligini yozish;

qahramon nomidan blog yoki xat tayyorlash; QR-kodli adabiy marshrut yaratish; "Men bu makonda bo'lganimda..." mavzusida refleksiv esse yozish; asar makonining raqamli taqdimotini ishlab chiqish.

Bunday faoliyat Bloom taksonomiyasidagi yuqori darajadagi kognitiv jarayonlar tahlil, baholash va yaratishga yo'naltiriladi [6].

Natijalar. Tadqiqot natijasida virtual ekskursiyaning adabiy ta'limdagi metodik imkoniyatlari to'rtta asosiy natija ko'rinishida tizimlashtirildi.

1. Virtual ekskursiya badiiy makonni "ko'rindigan kontekst"ga aylantiradi. An'anaviy darsda badiiy makon o'quvchi tomonidan asosan matn va tasavvur asosida idrok etiladi. Virtual ekskursiyada esa makon vizual, fazoviy va multimodal shaklda qabul qilinadi. Natijada o'quvchi asardagi joy nomlarini fakt sifatida emas, balki voqealar rivojiga ta'sir qiluvchi badiiy unsur sifatida anglay boshlaydi. Bu holat ayniqsa tarixiy romanlar, sayohatnoma xarakteridagi asarlar, yozuvchi hayoti bilan bog'liq biografik materiallar va muayyan hudud tasvirlangan badiiy matnlarni o'rganishda samarali hisoblanadi.

2. Virtual kuzatish badiiy tahlil uchun daliliy asos yaratadi. Tadqiqot davomida virtual ekskursiyaning eng muhim metodik xususiyati o'quvchini tayyor tasvirni qabul qilishga emas, balki dalillarni kuzatishga yo'naltirishida namoyon bo'ldi. Masalan, o'quvchiga "Yozuvchi uy-muzeyini tomosha qiling" topshirig'i o'rniga quyidagi turdagi topshiriqlar berilganda metodik samaradorlik oshadi:

- Qaysi buyumlar yozuvchining ijtimoiy muhitini ifodalaydi?
- Qaysi makon tafsilotlari uning asarlaridagi tasvirlar bilan uyg'un?
- Muzeydagi qaysi predmet ijodkor shaxsini tushunishga yordam beradi?
- Virtual makondagi kuzatuvlaringiz asosida badiiy matndan dalil toping.

Natijada, virtual ekskursiya kuzatish → dalil to'plash → matnga qaytish → tahlil qilish zanjirini shakllantiradi.

3. Immersivlik faqat qiziqishni emas, o'quvchining subyektiv pozitsiyasini ham kuchaytiradi. Immersiv muhit o'quvchida "men bu makonni kuzatyapman" holatini hosil qiladi. Biroq adabiy ta'limda bu holatning o'zi yetarli emas. Tadqiqot natijasida immersiv tajriba

refleksiv topshiriqlar bilan birlashtirilgandagina o'quvchining shaxsiy munosabati badiiy idrokka aylanishi aniqlandi.

Demak, metodik jihatdan: *immersiya* → *kuzatish* → *savol* → *matn bilan bog'lash* → *talqin* → *refleksiya* zanjiri virtual ekskursiyaning didaktik mexanizmini tashkil etadi.

4. Virtual ekskursiya o'quvchining raqamli va adabiy kompetensiyalarini integratsiyalash imkonini beradi. Virtual ekskursiya faqat adabiy bilimni kengaytirish bilan cheklanmaydi. O'quvchi raqamli manbani izlash, tanlash, vizual axborotni tahlil qilish, multimedia materiallarini baholash va raqamli mahsulot yaratish jarayonida bir vaqtning o'zida raqamli kompetensiyalarni ham rivojlantiradi.

Muhokama. Olingan natijalar virtual ekskursiyaning samaradorligi texnologik daraja bilan emas, avvalo uning pedagogik dizayni bilan belgilanishini ko'rsatadi. Immersiv texnologiyalarga oid ko'plab tadqiqotlarda o'quv natijalarining ijobiyligi qayd etilgan bo'lsa-da, metodologik cheklovlar va natijalarni umumlashtirish muammolari ham mavjud [10]. D.Hamilton va hamkorlari ayrim tadqiqotlarda qisqa muddatli intervensiyalar hamda baholash vositalarining yetarli darajada asoslanmaganini ko'rsatadi [5]. Mazkur holat adabiy ta'lim uchun muhim xulosaga olib keladi: virtual ekskursiyani "ta'sirchan texnologiya" sifatida emas, balki aniq o'quv natijasiga yo'naltirilgan metodik tizim sifatida loyihalash zarur. Tadqiqotda ishlab chiqilgan to'rt bosqichli modelning afzalligi shundaki, unda virtual tajriba mustaqil yakuniy faoliyat emas, balki badiiy tahlilning boshlang'ich manbai sifatida qaraladi. O'quvchi virtual makonni kuzatadi, biroq o'rganish shu nuqtada yakunlanmaydi. U kuzatuvlarini badiiy matn bilan qiyoslaydi, dalillaydi va shaxsiy talqin yaratadi. Bu yondashuv G.Makransky va G.Petersenning immersiv o'rganish modelidagi texnologik xususiyatlar va o'quv natijalari o'rtasida psixologik vositachilar mavjudligi haqidagi qarashlariga mos keladi [7]. Ya'ni virtual muhit avtomatik ravishda bilim hosil qilmaydi; uning ta'siri o'quvchining e'tibori, qiziqishi, prezents holati va bajarilayotgan faoliyatning mazmuni orqali yuzaga keladi. Shuningdek, J.Parong va R.Mayerning kognitiv yuklama haqidagi xulosalari adabiy virtual ekskursiyalarni loyihalashda muhimdir [9].

Adabiyot darsida haddan tashqari ko'p vizual effektlar, audio va interaktiv elementlar badiiy matndan e'tiborni chalg'itishi mumkin. Shuning uchun virtual muhitdagi har bir obyekt didaktik vazifaga ega bo'lishi kerak. O'zbek adabiy ta'lim metodikasi nuqtayi nazaridan virtual ekskursiya quyidagi an'anaviy didaktik muammolarni yangi shaklda hal qilish imkonini beradi: yozuvchi hayoti va ijodini o'zaro bog'liq holda o'rganish; tarixiy davrni faktlar yig'indisi sifatida emas, madaniy muhit sifatida anglash; badiiy makonning obraz yaratishdagi funksiyasini ochib berish; o'quvchini tayyor talqindan mustaqil kuzatuv va xulosaga olib kelish; adabiy va raqamli kompetensiyalarni yagona o'quv faoliyatida integratsiyalash.

Demak, virtual ekskursiyaning metodik qiymati uning "virtual"ligida emas, balki o'quvchining badiiy idrok jarayonini faol tashkil etishida namoyon bo'ladi.

Xulosa. Xulosa qilib aytganda, virtual ekskursiya adabiy ta'limda mustaqil texnik vosita emas, kontekstual-badiiy tahlil metodidir. Uning didaktik samarasi virtual makonni namoyish qilish bilan emas, kuzatilgan obyektning badiiy matndagi makon, obraz va g'oya bilan bog'lash orqali yuzaga chiqadi. Virtual ekskursiya metodini adabiy ta'limga joriy etish badiiy asarni o'rganish jarayonini "matnni o'qish"dan "matnni makon, davr va madaniy kontekstda tadqiq etish" darajasiga olib chiqadi. Bu esa o'quvchining nafaqat bilimini, balki badiiy tafakkuri,

mustaqil talqin qilish qobiliyati va raqamli madaniyatini rivojlantirish uchun metodik asos yaratadi.

Adabiyotlar/Literatura/References:

1. Atamuratov R. K. Historical fundamentals of creating a virtual-educational museum //The Way of Science. – 2021. – №. 6. – C. 88.
2. Avloniy, A. Turkiy guliston yoxud axloq. Toshkent: O'qituvchi.
3. Dede C. Immersive interfaces for engagement and learning //science. – 2009. – T. 323. – №. 5910. – C. 66-69.
4. Di Natale A. F. et al. Immersive virtual reality in K-12 and higher education: A 10-year systematic review of empirical research //British Journal of Educational Technology. – 2020. – T. 51. – №. 6. – C. 2006-2033.
5. Hamilton D. et al. Immersive virtual reality as a pedagogical tool in education: a systematic literature review of quantitative learning outcomes and experimental design //Journal of computers in education. – 2021. – T. 8. – №. 1. – C. 1-32.
6. Krathwohl D. R., Anderson L. W. A taxonomy for learning, teaching, and assessing: A revision of Bloom's taxonomy of educational objectives. – New York : Longman, 2009. – T. 2009.
7. Makransky G., Petersen G. B. The cognitive affective model of immersive learning (CAMIL): A theoretical research-based model of learning in immersive virtual reality //Educational psychology review. – 2021. – T. 33. – №. 3. – C. 937-958.
8. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 5-oktyabrdagi PF-6079-sonli "Raqamli O'zbekiston-2030" strategiyasini qabul qilish to'g'risidagi Farmoni. Qonun hujjatlari ma'lumotlari bazasi, 06.10.2020 y.
9. Parong J., Mayer R. E. Learning science in immersive virtual reality //Journal of educational psychology. – 2018. – T. 110. – №. 6. – C. 785.
10. Radianti J. et al. A systematic review of immersive virtual reality applications for higher education: Design elements, lessons learned, and research agenda //Computers & education. – 2020. – T. 147. – C. 103778.
11. Slater M., Sanchez-Vives M. V. Enhancing our lives with immersive virtual reality //Frontiers in Robotics and AI. – 2016. – T. 3. – C. 74.
12. Won M. et al. Diverse approaches to learning with immersive Virtual Reality identified from a systematic review //Computers & Education. – 2023. – T. 195. – C. 104701.

YANGI DAVR ILM-FANI: INSON UCHUN INNOVATSION G'OYA VA YECHIMLAR

XVII RESPUBLIKA ILMIY-AMALIY KONFERENSIYASI MATERIALLARI

2026-yil, sentyabr

Mas'ul muharrir: *F.T.Isanova*
Texnik muharrir: *N.Bahodirova*
Diszayner: *I.Abdihakimov*

Yangi davr ilm-fani: inson uchun innovatsion g'oya va yechimlar.

XVII Respublika ilmiy-amaliy konferensiyasi materiallari to'plami.

2-jild, 17-son (14-sentyabr, 2026-yil). – 132 bet.

Mazkur nashr ommaviy axborot vositasi sifatida 2025-yil, 8-iyulda
C-5669862 son bilan rasman davlat ro'yaxatidan o'tkazilgan.

ISSN: 3093-8791 (onlayn)

Elektron nashr: <https://konferensiyalar.com>

Konferensiya tashkilotchisi: "Scienceproblems Team" MChJ

Konferensiya o'tkazilgan sana: 2026-yil, 11-sentyabr.

Barcha huquqlar himoyalangan.
© Science problems team, 2026-yil.
© Mualliflar jamoasi, 2026-yil.